

De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam deel 4 Mathenesserlaan 7

door
J.G.B. Nieuwenhuis

In Straatgras 9, nummer 1 verhaalde Jan Nieuwenhuis over de brand van 1 februari 1933 en de daaropvolgende verhuizing naar de Dirk Smitsstraat. Hij eindigde met de mogelijke toekenning van het Hoffmann-legaat. De consequenties ervan kunt u in dit vierde deel lezen.

Op 6 juli 1934 doen burgemeester en wethouders een voorstel aan de gemeenteraad om het legaat Hoffmann ter beschikking te stellen van de museumvereniging. De nabestaanden van de erflater hebben geen bezwaar tegen de bestemming en ook de Commissie voor het onderwijs en de volkswontwikkeling kan hiermee instemmen, hoewel de Commissie aanvankelijk gedacht had aan de bouw van een Zeiss-planetarium zoals in 's-Gravenhage. Maar omdat het legaat voor de stichting van zo'n planetarium niet groot genoeg is, geeft men zijn goedkeuring om de gelden voor het museum te bestemmen. In de zitting van de gemeenteraad van 12 juli komt dit voorstel ter tafel. De heer Verheul juicht het toe maar vindt de prijs van het aan te kopen pand te hoog. De heer De Zeeuw vindt de bestemming verkeerd omdat men bij de indeling van het terrein van Hoboken een gedeelte had afgezonderd voor woningen met een zeer hoge huurwaarde en het eerste pand dat gebouwd wordt, wordt nu onttrokken aan het doel waarvoor het gebouwd werd. Hij zal echter niet tegenstemmen. Wethouder Nivard antwoordt dat het gebouw in zijn huidige staat niet voor bewoning geschikt is en dat niemand het zal kopen voor bewoning. Tenslotte moet er eindelijk aan dit legaat een bestemming worden gegeven. Het voorstel wordt hierna bij acclamatie aangenomen.

Natuurhistorisch Museum Wethouder Hoffmann

Een nabestaande van wethouder Hoffman, de heer L.V. van Rossem, wil diens naam aan het museum verbonden hebben. Bestuur en leden van de museumvereniging zijn daar niet gelukkig mee omdat men zou kunnen denken, dat Hoffmann zich persoonlijk verdienstelijk had gemaakt voor het museum zoals wijlen de stichter G. van Roon. Ook zou men wellicht menen, dat het hier ging om de nagedachtenis van de hoogleraar in de zoölogie te Leiden dr C.K. Hoffmann. Kuiper stelt voor een plaquette op het gebouw aan te brengen ter nagedachtenis van mr N.J.C.A. Hoffmann, wethouder van Rotterdam, 1859-1882, wiens belangrijk legaat het gemeentebestuur in staat heeft gesteld aan de verzamelingen van dit Natuurhistorisch Museum een waardige huisvesting te geven. Dit plan is nooit uitgevoerd. Na een onderhoud van een bestuurslid met L.V. van Rossum besluit men op 14 januari 1935 de naam van wethouder Hoffmann aan het museum te verbinden. Deze naamgeving is echter nimmer ingeburgerd.

Voorwaarden

Op 13 februari 1935 wordt de aanvaarding van het legaat gepasseerd voor notaris Marius Catharinus Samson te Rotterdam in tegenwoordigheid van burgemeester mr P. Drooglever Fortuyn namens de gemeente Rotterdam, en het voltallige verenigingsbestuur bestaande uit dr Steven Birnie, oud-directeur ener Hogere Burgerschool; mejuffrouw Maria Kalkman, onderwijzeres; Herman Landsman, bank-beambte; dr Antonius Boudewijn van Deirse, leraar aan het Erasmiaans Gymnasium; Johannes Marius van den Houten, leraar aan een Hogere Burgerschool; dr Koenraad Kuiper,

directeur van de Rotterdamsche Diergaarde en dr Tammo Folpmers, leider van het waterwerk der Gemeentelijke Drinkwaterleiding.

Voorwaarde

De voorwaarde, aan dit legaat verbonden, bevatte de volgende bepalingen:

- De vereniging aanvaardt de som van f 59.318,88 en noemt het museum 'Natuurhistorisch Museum Wethouder Hoffmann'.
- De vereniging zal het pand Mathenesserlaan 7 aankopen, maar mag dit niet vervreemden of bezwaren zonder goedkeuring van burgemeester en wethouders. De resterende gelden worden besteed aan de inrichting en exploitatie van het museum, waarbij overblijvende gelden moeten worden belegd. De rente hiervan mag uitsluitend worden aangewend ten behoeve van de exploitatie.
- De vereniging moet op haar kosten een brand- en waterschadeverzekering sluiten.
- Bij aankoop van de voorwerpen voor het museum zal er op worden toegezien, dat het museum zoveel mogelijk dienstbaar wordt gemaakt als studie-instelling aan het onderricht op de verschillende scholen.
- Van de ter beschikking gestelde gelden moet een aparte administratie worden gehouden, waaruit blijkt welke bezittingen met deze gelden zijn aangekocht. Van deze administratie moet na afloop van elk verenigingsjaar een afschrift naar het College van burgemeesters en wethouders worden gezonden.
- De vereniging is verplicht het museum op bepaalde, door het College te regelen tijden open te stellen voor schoolbezoek. Ook beslist het College over de toegansprijzen en de uren van bezichtiging voor het publiek.
- Elk jaar moet een begroting worden opgemaakt, die door het College moet worden goedgekeurd. Men zal te allen tijde inzage van de boeken en papieren moeten geven. Voor elke verbintenis, een bedrag van f 500,- te boven gaande, is goedkeuring vereist.
- In het bestuur van de vereniging zal zitting worden genomen door iemand door het College aan te wijzen. Goedkeuring behoeft ook de aanstelling en instructie van een museumdirecteur.
- Bij ontbinding of tenietgaan van de vereni-

ging zullen alle bezittingen, die met de door de gemeente ter beschikking gestelde gelden zijn aangekocht, alsmede de overgebleven gelden etc. moeten worden overgedragen aan de gemeente Rotterdam, die daarover kan beschikken overeenkomstig de bedoeling die de erflater met het legaat heeft gehad.

- Teneinde de haar oplegde verplichtingen te kunnen nakomen dient de vereniging haar statuten en regelementen te wijzigen. Bovendien dient de vereniging tot meerdere zekerheid aan de gemeente een eerste hypotheek te verlenen ter grootte van de uitgekeerde som.

De gemeente als wakend oog

Het resultaat van de aanvaarding van het legaat betekende in de eerste plaats volstreekte afhankelijkheid van de gemeente Rotterdam; men was zijn vrijheid kwijt. Zeker, men zou er een fraai pand voor in de plaats krijgen, maar het bleef in feite eigendom van de gemeente zolang de ter beschikking gestelde gelden niet waren afgelost. In wezen was het geen echt legaat, waarmee men kan doen wat men wil, maar een renteloze geldlening met hypotheek.

De gemeente als makelaar

Het pand aan de Mathenesserlaan 7 was de onafgewerkte villa van de Rotterdamse koopman Petrus Marie Merkes, die op 6 mei 1932 ongehuwd overleed. Op 13 februari 1935 verkochten zijn erfgenamen het pand met een oppervlakte van 1668 m² (Kad.gem.Delfshaven, Sectie E nr.1176) voor een bedrag van f 43000,- aan de

Het museumgebouw aan de Mathenesserlaan 7.

(foto: Gem. Archief Rotterdam)

museumvereniging, waarvan de akte ten stadhuize werd gepasseerd.

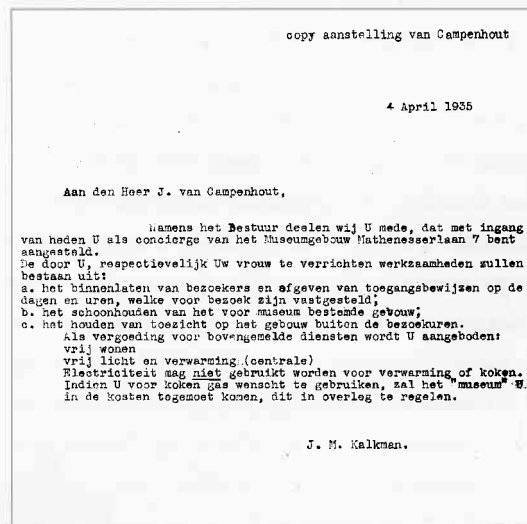
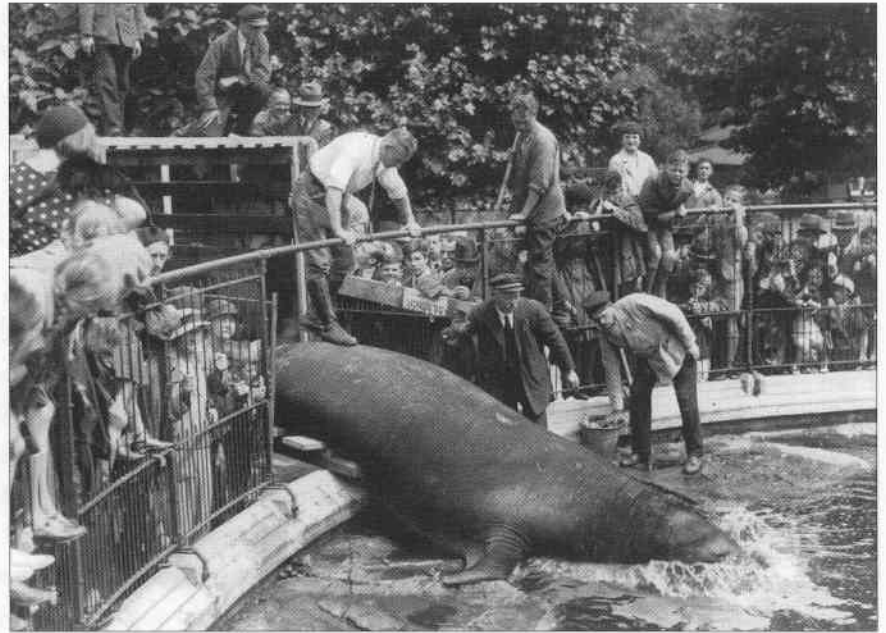
Wat mij persoonlijk het meest intrigeert en waarvan ik ondanks vele naspeuringen nooit de reden heb kunnen ontdekken, is wat de beweegreden van het gemeentebestuur was, om juist deze villa toe te wijzen aan de vereniging en wel voor dat deze ten verkoop was aangeboden. Wellicht wordt er in het verslag van de reeds genoemde zitting van de gemeenteraad van 12 juli een tipje van de sluier opgelicht. Wethouder Nivard zegt dan, dat het bekend is, ook al staat het niet in de stukken, dat het gemeentebestuur dit gebouw in handen heeft voor f 43000,-. Mogelijk hebben de erfgenamen het gebouw voor die prijs aan de gemeente aangeboden en wilde de gemeente een vinger in de pap houden met het oog op de bestemming en de welstand, ook omdat het gelegen was tegenover het in aanbouw zijnde museum Boymans. Blijkbaar is het één en ander mondeling geregeld zonder hiervan aantekening te houden.

Burenruzie

Bij de verbouwing van het pand deden zich nog enige strubbelingen voor met de burens. Zo eiste de chirurg dr H.J. Boevé dat alle vensters van het pand die op zijn eigendom uitzag van matglas zouden worden voorzien. Ook waren er bezwaren tegen het dichtbouwen van de achter museum gelegen pergola, die voor uitbreiding van de museumcapaciteit was voorzien. Tenslotte werd één en ander in der minne geschikt en kon worden begonnen met de inrichting van het pand en de aanleg van de tuin.

Huisbewaarders

Allereerst werd op 5 april 1935 het echtpaar Van Campenhout-Mes aangesteld als conciërges-huisbewaarders tegen vergoeding van vrij wonen, vuur en licht. De ouderen onder ons zullen zich zeker de heer J.A. van Campenhout nog herinneren, die als oppasser in de Diergaarde werkzaam was en altijd zeeleeuwen voerde op de spectaculaire rotspartij aan de Diergaardesingel. Ook was hij vaak in het Reptielenhuis aan te treffen, vergezeld van een merkwaardig huisdier, een mangoeste Kiki geheten.

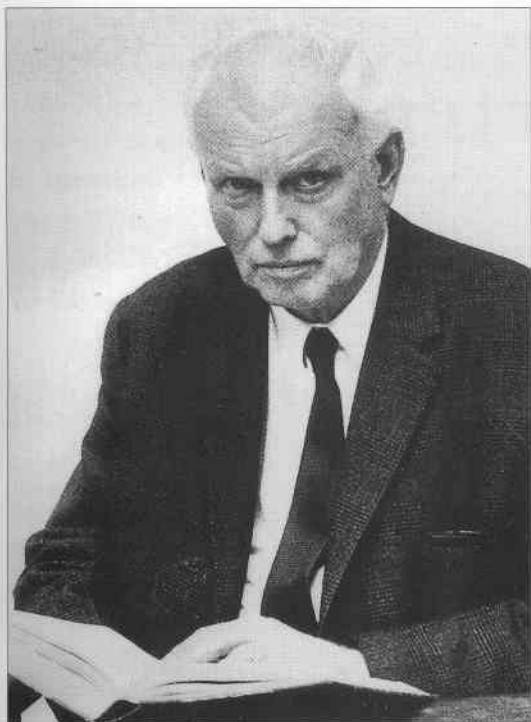

links: De aanstellingsbrief
aan dhr. Van Campenhout.
boven: Als dieroppasser
in de Diergaarde.

(foto: Gem. Archief Rotterdam)

Onverzekerd in dienst

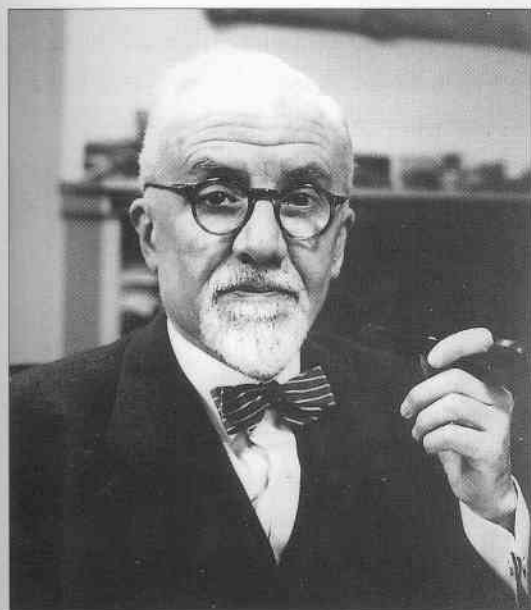
Nu was de aanwezigheid van een conciërge niet voldoende voor het museum, er moest iemand zijn die op de hoogte was van de verzameling en bezoekers te woord kon staan en rondleiden. Voor deze post wist men de heer H. Landsman over te halen, die daartoe zijn betrekking bij de Rotterdamsche Bankvereniging opzegde en tegen een maandsalaris van f 200,- zijn nieuwe functie per 1 mei aanvaardde. Er was een zeker risico aan verbonden, want de vereniging kon hem vanwege de financiële situatie niet verzekeren tegen ziekte en voor pensioen. Men verzocht de gemeente om goedkeuring, die echter onthouden werd omdat men geen begroting had overlegd, waaruit kon blijken of de inkomsten van de vereniging een dergelijke uitgave rechtvaardigde. Dat was natuurlijk niet het geval en

toen was Leiden in last, want Landsman had al ontslag genomen uit zijn vorige functie. Gelukkig echter had de Stichting tot Bevordering van Volkskracht zich in het begin van 1935 garant gesteld voor een bedrag van f 3000,- per jaar voor de jaren 1935 en 1936, waarna de gemeente alsnog zijn toestemming verleende.

Nieuwe bestuursleden

Inmiddels had de gemeente per 20 april 1935 als haar vertegenwoordiger in het verenigingsbestuur de inspecteur bij het onderwijs J.A. Nootboom benoemd; volgens zijn eigen

zeggen omdat hij in natuurlijke historie was geïnteresseerd. Omdat men van mening was, dat Volkskracht de waarde van het museum zou beseffen, werd voorgesteld om mr G.H. Lambert in het bestuur op te nemen. Op de bestuursvergadering van 3 mei 1935 deden beide heren hun intrede.

Tuinontwerp en conservatorschap

Dan komt de aanleg van de tuin ter sprake, die volgens de gemeente niet meer mag kosten dan f 1800,-. Er worden twee ontwerpen ingediend, één van de tuinarchitect H. de Lange voor een bedrag van f 2275,- en één van de hortulanus van de Diergaarde G.J. Schoonderbeek voor f 1250,-. Besloten wordt de aanleg volgens het plan Schoonderbeek in eigen beheer te nemen. Dan komt aan de orde of het conservatorschap al of niet een volle dagtaak zal zijn. Nootboom heeft grote bezwaren dat juist de penningmeester van de vereniging als conservator werd aangewezen. Waarom is er niet gevraagd aan een academisch gevormde bioloog om zich beschikbaar te stellen? Ook moet onder ogen worden gezien dat Volkskracht feitelijk de conservator salarieert. De gemeente stelde als voorwaarde bij de benoeming van Landsman, dat wanneer Volkskracht niet langer meer zou betalen, de dienstbetrekking moest worden beëindigd. Bovendien zal de vereniging, indien mocht blijken dat de conservator geen volledige dagtaak heeft, niet aarzelen de vereiste consequenties te trekken. Het museum zal op maandag gesloten zijn. Op de andere dagen zijn de openingstijden van 10 - 5 uur tegen een toegangsprijs van 10 cent. De scholen hoeven niets te betalen en de sluitingsdag wordt later vastgesteld op dinsdag.

(wordt vervolgd; deel 1 en 2 verschenen in Straatgras 8, nummer 1 en 3; deel 3 kon u lezen in Straatgras 9, nr 1)

Dhr. H. Landsman
was conservator
van 1935 tot 1969.

(foto: Gem. Archief Rotterdam)

De nieuwe bestuursleden
in 1935, links:
dhr. J.A. Nootboom en
rechts: mr. G.A. Lambert.
(foto: Gem. Archief Rotterdam)

